

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΤΟΥ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

Σήμερον τελεί ἐπισημότατα τὴν πεντηκονταετηρίδα του τὸ παρ' ἡμῖν ἐθνικώτατον καθίδρυμα Ἀρσάκειον. Σύμπασα ἡ Ἑλλάς ἀναλογιζομένη τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως συμπανηγυρίζει μετ' αὐτοῦ καὶ εὐχεται τῷ καλλίστῳ καὶ ἐθνωφελεστάτῳ ἰδρύματι πρόοδον καὶ ἀκμήν. Ἡ Ἑλλάς δύναται νὰ καυχηθῇ ἐπὶ πολλοῖς κοινωφελέσι καθιδρύμασι συστηθεῖσι τῇ ἰδιωτικῇ πρωτοβουλίᾳ ἐξ αἰσθήματος φιλογενοῦς καὶ ζήλου ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ. Αἱ Ἀθηναὶ πρὸ πάντων ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνισμοῦ οὐ μόνον τοῦ ἐλευθερον ἀέρα ἀναπνέοντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ στενάζοντος ὑπὸ τὸν βαρὺν τῶν κατακτητῶν τῆς Ἀνατολῆς ζυγὸν ἢ ἀλυτρώτου ἔτι ἑλληνισμοῦ, εἶναι πλήρεις ἐθνικῶν καταστημάτων ὀφειλομένων εἰς ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν. Ὁ ἄλλοθεντὴς ὁ ἐπισκεπτόμενος τὰς Ἀθήνας ἐκπλήττεται δικαίως, ὅταν βλέπῃ ἐν αὐταῖς τοσαῦτα κοινωφελέστατα καταστήματα ὑπὸ ἰδιωτῶν ἢ ὑπὸ ἐταιρειῶν ἐκ φιλογενείας ἰδρυθέντα, μαρτύρια τρανώτατα τοῦ ἐξόχου ἑλληνικοῦ πατριωτισμοῦ, πρὸς ὃν οὐδενὸς ἄλλου λαοῦ ὁ πατριωτισμὸς δύναται ἠμολογομένως ἔστω καὶ μακρόθεν νὰ συγκριθῇ, ὅταν βλέπῃ τὴν Σιναιάν Ἀκαδημίαν, τὸ Ἀρσάκειον, τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον τὸ εἰς συνδρομὰς πλουσιῶν Ἑλλήνων ὀφειλόμενον, τὴν Ριζάρειον ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν, τὸ Τσιτσέσιον Πολυτεχνεῖον, τὸ Βαρβάκειον, τὸ Χατζηκώστειον ὀρφανοτροφεῖον καὶ τοσαῦτα ἄλλα τῆς πρωτεύουσας καταστήματα. Ἀλλ' ὁμολογουμένως τὸ ἐθνωφελέστατον ἐκ πάντων τούτων, τὸ ἐπὶ μακρότερον χρόνον καὶ πλείοτερον ἐργασθὲν καὶ πλείοτεροὺς ἀπενεγκὼν καρπούς, ἐφ' ᾧ ἄρξ πλησιέτερον καὶ δικαιοτέρον δύναται νὰ καυχηθῇ ἡ Ἑλλάς, εἶναι τὸ Ἀρσάκειον ἢ ἡ Φιλεκπαιδευτικῆ Ἐταιρεία ἡ συστάσα κατὰ τὸ 1836 καὶ ἀναλαβούσα τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ γυναικείου φύλου. Σήμερον συμπληροῦνται πεντήκοντα ἔτη, ἀφ' οὗ τοῦ καθίδρυμα τοῦτο ἤρξατο νὰ λειτουργῇ καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐξακολουθεῖ ἐργαζόμενον χωρὶς καθ' ἅπαν τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα οὐδ' ἐπὶ μίαν ἡμέραν νὰ διακόψῃ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ.

Ἦτο μεγάλη, ἦτο ἐθνικώτατη ἡ ἐμπνευσις τῶν συλλαβόντων τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ γυναικείου φύλου παρ' ἡμῖν. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὡς γνωστὸν τὰ μόνον ὑπάρχοντα σχολεῖα ἦσαν ὀλίγα ἀρρένων ὑπὸ κληρικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον διατηρούμενα. Ἐκ τῶν ἑλληνίδων ἦτο σπανιωτάτη ἐξαίρεσις, ἐὰν τις ἐγίνωσκε γράμματα. Μόνον πλουσιῶν τινῶν οἰκογενειῶν κόραι ἐξεπαιδεύοντο. Ὡστε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς

Ἑλλάδος εὐρέθη τὸ γυναικεῖον ἡμῶν φύλον ἐντελῶς ἀπαιδευτον. Ἐλευθερος δὲ γενόμενος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀφήσῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ κατάστασις αὕτη, τὸ ἦμισυ δηλ. τοῦ λαοῦ νὰ μένῃ ἐν τῷ σκότει τῆς ἀμαθείας. Ὅταν αἱ γυναῖκες ἦναι ἀπαιδευτοὶ καὶ ἀμόρφωτοι, ἔνεκα τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς τῆς γυναικὸς ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων καὶ ὁ λαὸς ἐν συνόλῳ μένει ἀπαιδευτος καὶ ἀμόρφωτος. Τὸ μέτρον τῆς ἀναπτύξεως λαοῦ τινος εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν γυναικῶν. Ἡ γυνὴ εἶναι ὁ πρῶτος καὶ μέγιστος διδάσκαλος τοῦ ἀνθρώπου. Λαὸς ἐλευθερος, ἀνώτερος προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν, λαὸς με πεφωτισμένην διάνοιαν, με μεμορφωμένην καρδίαν, λαὸς ἔχων συνείδησιν τῶν δικαιωμάτων του καὶ τῆς ἐλευθερίας του, λαὸς γνωρίζων τὸν προορισμὸν του καὶ τείνων εἰς τὴν ἐν ἐλευθερίᾳ πρόοδον καὶ ἀκμήν του, ἦτο κατὰ ταῦτα ἀδύνατον νὰ μορφωθῇ ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἐὰν δὲν ἐπεχειρεῖτο ἡ ἐκπαίδευσις καὶ μόρφωσις τῶν ἑλληνίδων. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, κυβερνήσις λαοῦ μόλις ἐξελθόντος ἐκ καταστρεπτικωτάτου ἐπταετοῦς ἀγῶνος, ἄνευ μέσων, εὐρύουσα τὰ πάντα ἐν χαώδει καταστάσει, ὀφείλουσα νὰ ὀργανίση τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου, ἠναγκασμένη οὖσα νὰ μεριμνήσῃ περὶ πάντων, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ εὐθύς καὶ τοῦτο τὸ βάρος τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως. Κατὰ πρῶτον ἔστρεψεν ἡ κυβέρνησις τὴν προσοχήν της εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀρρενος φύλου. Περὶ τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως ἐπεχειρήσαν κατὰ πρῶτον νὰ μεριμνήσωσι ξένοι φιλέλληνες ἐγκαταστάτες ἐν Ἑλλάδι, καὶ δὴ πρῶτος ὁ ἀοιδίμος Χίλλ, ἰδρύσας τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μέχρι τῆς σήμερον ὑπάρχον Παρθηναγωγεῖον. Ἐκ τοῦ σχολείου τοῦτου ἐξῆλθον αἱ πρῶται πεπαιδευμέναι ἑλληνίδες καὶ αἱ πρῶται δημοδιδασκάλισσαι, ἐφ' ᾧ ἡ Ἑλλάς αἰωνίως θέλει εὐγνωμονεῖ τῷ ἀοιδίμῳ Χίλλ καὶ τῇ ἀξιότιμῳ καὶ ἐναρέτῳ συζύγῳ του. Ἀλλὰ τὸ παρθηναγωγεῖον τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιληφθῇ ἄλλως τῆς παρ' ἡμῖν γυναικείας ἐκπαιδεύσεως ἢ ἐν μικρῷ μέτρῳ. Ἀλλ' ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἀνάγκην μεγάλου, ἑλληνικοῦ, ἐθνικοῦ ἐκπαιδευτηρίου τοῦ θήλεος παρ' ἡμῖν γένους, ἐκπαιδευτηρίου κεκτημένου κῦρος, κεκτημένου χαρκτηρα τελείως ἑλληνικὸν καὶ δυναμένον νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ εὐρυτάτων βάσεων, ἀναλόγως πρὸς τὰς μεγάλας ἀνάγκας αἰτινες ἐμελλον νὰ πληρωθῶσιν. Ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἀνάγκην μεγάλου γυναικείου Διδασκαλείου, τὸ ὁποῖον νὰ δώσῃ τῇ Ἑλλάδι καὶ ἅπαντι τῷ ἑλληνισμῷ τῆς Ἀνατολῆς τὰς ἀναγκαίας διδασκαλίσσας, αἰτινες νὰ ἀναλάβωσι τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν τῆς γυναικείας νεολαίας ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Τὸ μέγα τοῦτο ἔργον ἀνέλαβεν ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἐταιρεία τῷ 1836, εἰς τὴν προσήλθεν ἀρωγὸς ὁ φιλογενέστατος Ἀρσάκης, ὁ γενναίως δαπανή-

σας εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ περικαλλεστάτου Ἀρσακείου, ὅπερ καὶ ὡς κτίριον ἀμιλλᾶται πρὸς τὰ μεγαλοπρεπέστατα καὶ κάλλιστα κτίρια τῆς πρωτεύουσας. Τοιοῦτοτρόπως ἤρξατο ἡ παρ' ἡμῶν ἐκπαίδευσις τοῦ γυναικείου φύλου, καὶ βαίνει ἔκτοτε ἐξαπλουμένη ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἐλευθέραν καὶ δούλην Ἑλλάδα, μένοντος πάντοτε κέντρου καὶ κυριωτάτου μοχλοῦ αὐτῆς τοῦ Ἀρσακείου. Διότι καὶ μετὰ τὴν ἐπειτα γενομένην πολλαπλασίασιν τῶν δημοτικῶν σχολείων τῶν συντηρουμένων ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν δήμων καὶ μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῶν ἄλλων ἀνωτέρων ἰδιωτικῶν παρθυναγωγείων ἐν Ἀθήναις καὶ ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ μετὰ τὴν ἴδρυσιν ἀνωτέρου Παρθυναγωγείου ἐν Σμύρνῃ, τοῦ Ζαππείου καὶ τῆς Παλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῶν ἀνωτέρων παρθυναγωγείων καὶ Διδασκαλείων τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὸ Ἀρσάκειον μένει πάντοτε τὸ κέντρον καὶ ὁ κυριώτερος μοχλὸς τῆς παρ' ἡμῶν γυναικείας ἐκπαίδευσεως, διότι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῷ ἐκπαιδευομένων κορασίων εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλειότερος ἢ ἐν παντὶ ἄλλῳ παρθυναγωγείῳ (σήμερον ἐκπαιδεύει ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ ἔταιρεία ἐν Ἀθήναις, ἐν Κερκύρα, ὅπου ἰδρύθη δεύτερον Ἀρσάκειον, παράρτημα τοῦ ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐν τισὶν ἄλλαις σχολαῖς διατηρουμέναις ὑπ' αὐτῆς ἐν Ἀττικῇ, περὶ τὰς 2,000 ὡς ἔγγιστα κοράσια!) καὶ ἐνεκα τῶν ἀφθόνων μέσων, ἅτινα διαθέτει, ἡ διδασκαλία γίνεται τελειοτάτη ἐν αὐτῷ (ἐν τοῖς καταστάμασιν τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας διδάσκουσι καθηγηταί, διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι περὶ τοὺς 90), καὶ διότι αἱ διδάσκουσαι ἐν ἅπασιν τοῖς ἄλλοις παρθυναγωγείοις ἀνωτέροις καὶ δημοτικοῖς τῆς τε ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος ὑπῆρξαν παιδεύματα τοῦ Ἀρσακείου ἢ μαθητρίαι μαθητριῶν αὐτοῦ. Ὡστε μένει πάντοτε ἡ Ἀρσάκειος Σχολὴ ἡ πνευματικὴ μήτηρ ἀπάσης τῆς ἐλληνίδος νεολαίας εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως. Διὰ ταῦτα θεωρεῖται δικαίως ἡ Ἀρσάκειος Σχολὴ τὸ ἐθνικώτατον καὶ ἐθνωφελέστατον ἐκ πάντων τῶν παρ' ἡμῶν καθιδρυμάτων. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι αὐτοῦ συνορτάζει μετ' αὐτοῦ πᾶσα ἡ Ἑλλάς. Διὰ τοῦτο ἰδίως τὸ γυναικεῖον φύλον παρ' ἡμῶν θεωρεῖ καὶ πρέπει νὰ θεωρῇ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀρσακείου ὡς ἰδίαν ἐαυτοῦ ἑορτήν.

Ὁ ἐλληνικὸς λαὸς δὲν δύναται ἄλλως ἢ νὰ εὐλογῇ τὰ ὀνόματα πρῶτον μὲν τῶν ἰδρυτῶν τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας καὶ τὸ τοῦ φιλογενεστάτου Ἀρσάκη, εἶτα δὲ καὶ τὰ τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ κατὰ καιροὺς Προέδρων καὶ συμβούλων ἐπὶ τῷ ἐθνωφελεστάτῳ αὐτῶν τούτῳ ἔργῳ. Ἡ ἐκπαίδευσις τῆς γυναικὸς ἔχει μεγίστην σημασίαν ἐν τῇ προόδῳ τῶν ἐθνῶν. Πρέπει νὰ ᾔνοι τις μωρὸς ἢ νὰ σκέπτηται ἐντελῶς ἰδιοτρόπως

ἕνα μὴ ἐννοῇ καὶ ὁμολογῇ τοῦτο. Ἡ ἐκπαίδευσις τῆς γυναικὸς εἶναι ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ. Παιδευμένοι καὶ κ' αὐτῶς ἀνεπτυγμένοι μητέρες μόνκι δύνανται νὰ μορφώσωσιν καλῶς τὰ τέκνα των. Εὐτυχῶς σήμερον ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ χρησιμότης τῆς ἐκπαίδευσεως τοῦ γυναικείου φύλου δὲν τίθεται ὑπὸ σπουδαίαν ἀμφισβήτησιν. Σήμερον θεωροῦνται δικαίως μωροὶ οἱ λέγοντες: «Ἡ γυνὴ εἶναι περιττὸν νὰ μαθῆται γράμματα· τὰ γράμματα φυσιοῦσι τὴν γυναῖκα· τὴν ἀπομακρύνουσιν ἀπὸ τῶν ἀπλῶν ἠθῶν καὶ ἀπὸ τῆς εὐσεβείας· αἱ παλαιαὶ γυναῖκες μὴ γνωρίζουσι γράμματα ἦσαν καλλίτεροι μητέρες, καλλίτεροι σύζυγοι, καλλίτεροι ἀδελφαί.» Οἱ τοιοῦτοι λόγοι εἶναι φλυαρίαι ἀνθρώπων κακῶς σκεπτομένων, ὀπισθοδρομικῶν καὶ φωτισθεσῶν, οἵτινες ἄπασαν τὴν νεωτέραν ἀνάπτυξιν οὐ μόνον τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ ἀπάσης τῆς Εὐρώπης θεωροῦσιν ὡς τι κακόν, καὶ θὰ ἦσαν νηχαριστημένοι, ἐὰν ὁ κόσμος ἐπανήρχετο πάλιν εἰς τὸ μεσαιωνικὸν σκότος «εἰς τοὺς παλαιούς καλοὺς χρόνους.» *Οχι! Ἡ γυνὴ δὲν εἶναι περιττὸν νὰ μαθῆται γράμματα. Τούταντίον εἶναι ἀναγκασιότατον. Διότι καὶ ὡς ἄνθρωπος ἡ γυνὴ καὶ ὡς πολίτις καὶ ὡς σύζυγος καὶ ὡς μήτηρ θὰ ἐκπληρώσῃ κάλλιον τὸν προορισμὸν αὐτῆς, ἐὰν γνωρίζῃ γράμματα, ἢ ἐὰν δὲν γνωρίζῃ. Ὡς ἄνθρωπος ἐν τῇ κοινωνίᾳ, θὰ γνωρίζῃ, ἐὰν ἐκπαιδευθῇ καλῶς, τὰ κοινωνικὰ αὐτῆς καθήκοντα. Ὁ ἄνθρωπος ὁ διὰ τῆς παιδείας πεφωτισμένην διάνοιαν προσκτησάμενος καὶ μορφώσας τὴν καρδίαν του, καὶ οὗτος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἐκπαίδευσεως τοιοῦτον νὰ καταστήσῃ τὸν παιδευόμενον, εἶναι τελειότερος φυσικῶ τῷ λόγῳ τοῦ ἀπαιδευτοῦ καὶ ἀμορφώτου. Καὶ ὡς πολίτις ἢ ἑλληνὶς ἢ δεδιδραγμένη τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος της, ἢ γνωρίζουσα καὶ τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς συμφορᾶς τῶν αἰώνων τῆς δουλείας καὶ τὸν ἥρωϊσμὸν τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν ἐξεγερθέντων κατὰ τῆς τυραννίας καὶ παραδωσάντων ἡμῶν ἐλευθέραν τὴν πατρίδα, ἢ ἑλληνὶς ἢ γνωρίζουσα τί εἶναι πατρίς, ποῖα τὰ ἐξ αὐτῆς προερχόμενα πολυτιμώτατα ἀγαθὰ, τί ἀξίζει ἢ ἐλευθερία της, ὑπὸ τίνος ὅρους δύναται νὰ εὐδοκίμησῃ καὶ εὐημερήσῃ καὶ τίνα εἶναι τὰ καθήκοντα παντὸς μέλους τῆς πατρίδος, θὰ ᾔνοι προδήλως τελειότερα τῆς ἀπαιδευτοῦ καὶ ἀγνοούσης πάντα ταῦτα. Καὶ ὡς σύζυγος πεφωτισμένη οὖσα ἢ γυνὴ θὰ ᾔνοι καλλίτερα σύντροφος τοῦ ἀνδρός της ἢ ἡ ἄξεστος καὶ ἀμόρφωτος, ἢ μὴ δυναμένη νὰ ἐνοήσῃ μήτε τὰς σκέψεις τοῦ συζύγου της, μήτε τὰ αἰσθητά αὐτοῦ, μηδὲ ἰκανὴ οὖσα νὰ συμμερισθῇ καὶ αἰσθανθῇ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ὑψηλοτέρων ἀσχολιῶν αὐτοῦ. Καὶ ὡς μήτηρ τέλος θὰ ᾔνοι καλλίτερα ἢ γυνὴ, ὅταν γνωρίζῃ τὸ ἔργον τῆς παιδαγωγοῦ, ὅταν δύναται αὐτὴ οὖσα

δεδιδαγμένη και ανεπτυγμένη να αναπτύξη τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τῶν τέκνων της, νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτὰ τὰς πρώτας ἀναγκαίας γνώσεις τῶν πραγμάτων και τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς θρησκείας και τῆς ἠθικῆς ἢ ἐὰν ἦναι ἀπαίδευτος. Τὴν πρώτην ἀνάπτυξιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ παιδὸς δίδει ἡ γυνή. Αὐτὴ καλλιεργεῖ ἐν αὐτῷ τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις. Αὐτὴ τὸν ἐμπνέει και δίδει αὐτῷ τὴν ὠθησιν και διέυθυνσιν, ἣν θὰ ἀκολουθήσῃ ἔπειτα καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον. Καὶ νομίζετε σπουδαίως οἱ τὰ ἀρχαῖα τυφλῶς ἐγκωμιάζοντες, ὅτι ἡ ἀμαθὴς μήτηρ ἢ μὴ γνωρίζουσα τί εἶναι ψυχολογία, ἢ ἔχουσα τὰς παχυλωτέρας προλήψεις περὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἢ ἄγνοουσα τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος της, ἢ ἄγνοουσα τὴν σημασίαν τῆς πολιτείας και τίνα καθήκοντα ἐπιβάλλονται τῷ πολίτῃ πρὸς αὐτήν, ἢ ἔχουσα συγκεχυμένας ἰδέας περὶ θρησκείας και οὐσα δεισιδαίμων, θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων της κάλλιον τῆς εὐπαιδευτοῦ γυναικὸς; Ἐὰν ἰσχυρίζεσθε τοῦτο, πράττετε τὸ αὐτό, ὡς εἰ διῆσχυρίζεσθε, ὅτι ὁ τυφλὸς βλέπει κάλλιον τοῦ ἔχοντος ὕγιεις τοὺς ὀφθαλμοὺς του, ἢ ὅτι μὲ γυμνοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπει τις ἀπώτερον ἢ μὴ ὀφθαλμοὺς ὠπλισμένους διὰ τηλεσκοπίου. Διότι διὰ τῆς παιδείας φωτιζόμενον και ἐνισχυόμενον τὸ νοερὸν ὄμμα τῆς ψυχῆς καθίσταται ἱκανὸν νὰ διαβλέπῃ τὴν φύσιν και οὐσίαν τῶν πραγμάτων, ὧν μόνον τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφανείαν βλέπουσιν οἱ φυσικοὶ τοῦ σώματος ὀφθαλμοί. Τὴν σελήνην βλέπει και ὁ ἀπαίδευτος ἄνθρωπος, βλέπει και ὁ ἔχων ἀστρονομικὰς γνώσεις; ἄλλ' ἐνῶ διὰ τὸν πρῶτον εἶνε φῶς τι ἐν οὐρανῷ ἀκατανόητον, ἴσως μέγας τις φανός, διὰ τὸν δεύτερον εἶναι τὰ περὶ τῆς σελήνης, τὰ περὶ τῶν κινήσεων και τῆς φυσιολογικῆς αὐτῆς καταστάσεως τοσοῦτον γνωστὰ ὅσον τὰ περὶ ἀπομεμακρυσμένης τινὸς χώρας τῆς ὑψηλίου αὐτῆς. Ἡ παιδεία καθιστᾷ ἡμᾶς ἱκανοὺς ὀπλιζοῦσα ὡς διὰ τηλεσκοπίου νὰ ἴδωμεν ἐν τῷ σύμπαντι ἀπώτερον και ἀκριβέστερον ἢ ὅσον φθάνει ὁ φυσικὸς ἡμῶν ὀφθαλμός. "Οχι! Τὰ γράμματα δὲν φυσιοῦσι τὴν γυναῖκα. "Αν τινες, οὐ μόνον γυναῖκες ἀλλὰ και ἄνδρες, μανθάνοντες ὀλίγα γράμματα φυσιοῦνται και ἀλαζονεύονται, τούτου αἰτία εἶναι ἡ κουφότης των, οὐχὶ τὰ γράμματα. Τὰ γράμματα τὸναντίον τὰ φωτίζοντα τὸν ἄνθρωπον και ἱκανὸν αὐτὸν καθιστῶντα νὰ γνωρίζῃ τί εἰξεύρει και τί ἄγνοεῖ, τὰ δεικνύοντα αὐτῷ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν και τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἄγνοουμένων πραγμάτων, τὰ πείθοντα αὐτὸν ἀνὰ πᾶν βῆμα, ὅτι ἐλάχιστα εἶναι τὰ ὑπ' αὐτοῦ γνωσκόμενα παραβαλλόμενα πρὸς τὰ ἄγνωστα αὐτῷ μένοντα, ἐμπνέουσιν αὐτῷ ταπεινοφροσύνην. Διὰ τοῦτο ὁ σοφώτατος τῶν ἐλλή-

νων ἔλεγεν, ὅτι ἐν γνωρίζει, ὅτι οὐδὲν οἶδεν. Ἡ ἀμάθεια τὸναντίον καθιστᾷ τοὺς ἄνθρώπους θρασύτερους, προπετεστέρους και ἀθαδεστέρους. Ὁ πεπαιδευμένος εὐκόλως ἐπέχει νὰ ἐκφράσῃ γνώμην περὶ πραγμάτων, περὶ ὧν ὁ ἀπαίδευτος ἀποφαίνεται εὐκολώτατα και ὡς ἐκ τρίποδος. Εἶναι πλάνη λοιπὸν τὸ νομίζειν, ὅτι τὰ γράμματα φυσιοῦσιν. Ἡ κοῦφος και ἀλαζὼν γυνή δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ μάθῃ γράμματα, ὅπως γίνῃ τοιαύτη. Ἦτο τοιαύτη και πρὸ τῆς ἐκπαιδύσεως. Μήπως δὲν ἔχομεν παραδείγματα ἀμαθεστάτων γυναικῶν πεφυσιωμένων και καυχωμένων ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῶν ἢ ἐπὶ τῇ ὠραϊότητι των; "Οχι! Τὰ γράμματα δὲν ἀπομακρύνουσιν ἀπὸ τῶν ἀπλῶν ἠθῶν, ἀπὸ τῆς εὐσεβείας. Ἡ παιδεία δὲν διδάσκει τὴν ἔκλυσιν τῶν ἠθῶν και τὴν ἀσεβείαν. Ἄπαγε τῆς βλασφημίας! Τῆς παιδείας και ἀληθοῦς σοφίας βάσις εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὡς λέγει και ἡ Γραφή. Καὶ πάντων δὲ τῶν νεωτέρων παιδαγωγῶν και τῶν περὶ παιδείας και παιδαγωγήσεως γραψάντων γερμανῶν, γάλλων, ἀγγλῶν και λοιπῶν εὐρωπαίων σοφῶν ἀπὸ τοῦ Πεσταλότση μέχρι τοῦ Ἐρβάρτου γνώμη εἶναι ὅτι σκοπὸς κύριος τῆς ἐκπαιδύσεως εἶναι ἡ ἐπὶ ὑγιῶν θρησκευτικῶν και ἠθικῶν βάσεων μόρφωσις τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο ἐπιδιώκει και ἡ παιδεία παρ' ἡμῖν. Τὰ μεμονωμένα παραδείγματα ἀνθρώπων ἐγγραμμάτων, οἵτινες βιοῦσι βίον ἄστονον και δεικνύουσιν ἀσεβείαν πρὸς τὰ θεῖα, δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν, ὥστε νὰ ὑβρίζηται και κατακρίνηται ἡ παιδεία ἐν γένει, και ἡ παρ' ἡμῖν ἰδίως. Οἱ λόγοι παρ' ἡμῖν εἶναι ἀληθεῖς, ὅτι ἔνεκα τῆς κακῆς καταστάσεως τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας (ἣν οὐ μόνον δὲν ἐφρόντισαν οἱ ἀρμόδιοι νὰ ἀνυψώσωσιν εἰς τὴν πρέπουσαν τοῖς σημερινοῖς χρόνοις και τῇ σημερινῇ ἀναπτύξει περιωπὴν ἀλλὰ και ἐζήτησαν νὰ ἐμποδίσωσι και πᾶσαν παρ' ἄλλων γενομένην ἀπόπειραν πρὸς τοῦτο), δεικνύουσιν ἀδιαφορίαν τινὰ πρὸς τὴν τήρησιν τῶν ἐξωτερικῶν τῆς θρησκείας τύπων, ἀλλ' ἐν τούτοις θὰ ἦτο ἄδικον και ἐσπευσμένον νὰ συμπεράνῃ τις ἐντεῦθεν και νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἴστανται και μακρὰν τοῦ πνεύματος τοῦ χριστιανισμοῦ ἢ τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ. Ἀθέους ἢ κεκηρυγμένους και συστηματικοὺς ἐχθροὺς τοῦ χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν λογίων ἡμῶν ἢ οὐδόλως ἢ σπανιώτατα θὰ ἀπαντήσῃ τις. Οἱ πλεῖστοι αὐτῶν τὰς βάσεις τοῦ χριστιανισμοῦ, τὸ πνεῦμα και τὴν ἠθικὴν του σέβονται και τηροῦσι πλεῖστον ἢ πολλοὶ τῶν ἀγραμμάτων, οἵτινες ἀκριβέστατα και ἀνελλιπέστατα τηροῦσι μηχανικῶς τὴν ἐξωτερικὴν τῆς θρησκείας λατρείαν. Ὅσον ἀφορᾷ μάλιστα τὰς παρ' ἡμῖν πεπαιδευμένας γυναῖκας, οὐδέποτε ἠκούσθη, ὅτι τις τούτων ἔδειξεν ἀδιαφορίαν ἢ ἔχθραν πρὸς τὴν θρησκείαν. Τὸ

γυναικείον φύλον παρ' ἡμῖν ἐξακολουθεῖ ἔχον ζῆλον πρὸς τὴν θρησκείαν, καὶ μαρτύριον τούτου εἶναι οἱ ναοὶ ἡμῶν, οἵτινες εἶναι πάντοτε πλήρεις ἐξ αὐτοῦ· ὥστε καὶ ἡ μορφή αὐτὴ κατὰ τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἀδικος καὶ ἀβάσιμος. Ἡ ἄληθής παιδεία οὐ μόνον δὲν ἀπομακρύνει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ προσεγγίζει εἰς αὐτόν. Διότι ὅσον τις σπουδάζει, τόσον εὐσεβέστερος γίνεται, καθόσον κατανοεῖ πλειότερον τὴν σοφίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ τὸ κατάδηλον ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Οὐδεὶς ἦτο θεοσεβέστερος τοῦ Νεύτωνος, ὅστις ἀνερευῶν τοὺς νόμους τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ καθ' ἐκάστην παρατηρῶν τὴν ἀπειρίαν τῶν ἀστέρων καὶ τὴν ἁρμονίαν τοῦ συμπαντος ἦτο τοσοῦτον πλήρης εὐλαβείας πρὸς τὸν Θεόν, ὥστε καὶ μόνον προφέρων τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀπεκάλυπτεν ὡς γνωστὸν τὴν κεφαλὴν του. Μήπως ὁ Σωκράτης δὲν ἦτο πλήρης εὐλαβείας πρὸς τὸ δαιμόνιον τὸ ὀδηγοῦν αὐτόν; Μήπως ὁ Πλάτων δὲν ἦτο θρησκευτικώτατος; Μήπως ὁ Πυθαγόρας δὲν ἐσέβετο μεγάλας τὸ θεῖον; Ποῦ εὗρον οἱ ἐχθροὶ τῶν γραμμάτων, ὅτι ἡ παιδεία ἀπομακρύνει ἀπὸ τῆς θρησκείας; Ὡς πρὸς δὲ τὰ ἦθη παρατηροῦμεν, ὅτι σπανίως θὰ ἴδῃ τις ἄνθρωπον ἀληθῶς πεπαιδευμένον, εἴτε ἄνδρα εἴτε γυναῖκα, περιπίπτοντα εἰς τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα καὶ βαρύτερα ἐγκλήματα, εἰς ἃ καθ' ἐκάστην περιπίπτουσι οἱ ἄνευ πάσης μορφώσεως ἄνθρωποι. Ἐρωτήσατε τὰ δικαστήρια, ἐρωτήσατε τὰς περὶ κακούργου δικείων στατιστικὰς καὶ θὰ ἴδητε, ὅτι οἱ ἀγράμματοι εἶναι ἀσυγκρίτως ἐπιρρεπέστεροι εἰς τὰ ἐγκλήματα. Ἡ παιδεία δὲν φωτίζει μόνον τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ μορφοῖ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον καὶ τὸ ἦθος. Τὰ σχολεῖα ἡμῶν παραλαμβάνοντα τοὺς μαθητὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τελείως ἠθικῶς ἀμορφώτους, δὲν καθιστῶσι μὲν βεβαίως αὐτοὺς ἀγγέλους, ἀλλ' ὡς δήποτε ἐξημερώνουσι καὶ ἐξευγενίζουσι πῶς αὐτοὺς. Ἡ γυνὴ ἢ λαβοῦσα μόρφωσιν δυσκολώτερον θὰ παρεκτραπῆ καὶ θὰ διακυβεύσῃ τὴν ὑπόληψίν της καὶ θὰ ἐκπέσῃ ἢ ἡ ὄλος ἀκαθής ἢ μᾶλλον εὐπρόσβλητος οὕσα ὑπὸ τοῦ ἐγκλήματος καὶ μᾶλλον εὐχείρωτος ὑπὸ τῆς κακοηθείας. Ἡ παιδεία δίδουσα καθαρὰν γνώσιν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς τιμῆς, ὀπλιζει τὴν γυναῖκα κατὰ τῶν πειρασμῶν τοῦ κόσμου καὶ τῆς κακίας. Τέλος ὄχι! Δὲν ἦσαν μόναι αἱ παλαιότεραι ἑλληνίδες καλαὶ μητέρες, ἀδελφαὶ καὶ σύζυγοι. Καὶ αἱ νῦν ἑλληνίδες αἱ λαβοῦσαι τὴν μόρφωσιν των ἐν τῷ Ἀρσακείῳ καὶ τοῖς ἄλλοις σχολείοις ἡμῶν πρὸς τὴν ὑπεροχῇ ὡς πρὸς ἐκεῖνας κατὰ τὴν διανοητικὴν μόρφωσιν εἶναι κατὰ τὸ ἦθος ἐπίσης καλαὶ μητέρες, εἶναι ἐπίσης καλαὶ ἀδελφαί, εἶναι ἐπίσης καλαὶ σύζυγοι. Ἡ ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ἥς κέντρον ἡ γυνή, εἶναι καὶ τὴν σήμερον, ὡς ἄλλο-

τε, παράδειγμα χρηστῆς οἰκογενείας. Οὐδεὶς λαὸς ἔχει τὸ οἰκογενειακὸν πνεῦμα ὅσον ὁ ἑλληνικός. Ἡ ἑλληνὶς καὶ σήμερον ἀγαπᾷ τὰ τέκνα της, ἀγαπᾷ τοὺς ἀδελφούς της, ἀγαπᾷ τὸν σύζυγόν της καὶ εἶναι ἰκανὴ νὰ θυσιάσῃ ἑαυτὴν χάριν αὐτῶν, ὡς τοῦτο βλέπομεν καθ' ἐκάστην ἐν ἀσθενείας καθ' ἃς δεικνύουσι καὶ νῦν αἱ ἑλληνίδες καταπληκτικὰ παραδείγματα αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας ὑπὲρ τῶν οἰκείων των. Ἡ ἔκλυσις τῶν ἠθῶν τῶν γυναικῶν ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἰσπανίᾳ, Ρουμανίᾳ καὶ Ρωσίᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις χώραις τῆς Εὐρώπης εἶναι ἄγνωστος παρ' ἡμῖν παρὰ πάσας τὰς μεψιμοιρίας πολλῶν ὑπερβολικῶν καὶ ὑπεραυστηρῶν κριτῶν τῶν ἡμετέρων πραγμάτων περὶ φοβερᾶς δῆθεν ἐξαχρειώσεως τῶν ἠθῶν ἡμῶν. Τὰ ὀλίγα παρ' ἡμῖν παραδείγματα διαφθορᾶς γυναικῶν δὲν εἶναι ἰκανὰ νὰ διαψεύσωσι τὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς πασιγνώστου χρηστότητος τῶν ἑλληνίδων.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐξελεγχθέντων περιφρονητῶν τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως εἶναι καὶ ἄλλοι τινὲς εὐάριθμοι παρ' ἡμῖν, ἐλαφροὶ καὶ ὑλιστικώτερον φρονούντες, οἵτινες λέγουσι· «Τί θέλει τὰ γράμματα ἢ γυνή; Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ νὰ ᾄδῃ, νὰ εἰξεύρῃ χορὸν καὶ νὰ λαλῇ ξένην τινὰ γλῶσσαν, ἵνα ἦναι ἀρεστή. Τὰ λοιπὰ εἶναι περιττά». Ὡς τῆς ἐλαφρότητος! Καὶ λοιπὸν ἡ γυνὴ δὲν ἔχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἄλλο ὑψηλότερον καὶ σπουδαιότερον προορισμὸν ἢ μόνον τὴν ἀρέσῃ; Τόσον καταβιβάζετε τὴν γυναῖκα, ὥστε νὰ κατατάσσητε αὐτὴν εἰς τὰ ἀπλᾶ μέσα τῶν δικοσκεδάσεων καὶ ἀπολαύσεών σας; Ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ὄν λογικόν, ἔχον τὸν κοινὸν προορισμὸν παντὸς ἀνθρώπου, ἀσχετῶς πρὸς τὸ γένος, τὸν προορισμὸν νὰ τελειοποιηθῇ, νὰ ἀναπτύξῃ τὰς πνευματικὰς αὐτῆς δυνάμεις, νὰ ὑψωθῇ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, νὰ ἐμπνευσθῇ τὸ ἀγαθόν, νὰ μυηθῇ εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ θεῖον, πρὸς πᾶν ὅ,τι μέγα, ὑψηλὸν καὶ ὠραῖον; Δὲν ἔχει ἡ γυνὴ ὡς πολίτις καθήκοντα πρὸς τὴν πατρίδα της, τῆς ὁποίας διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῇ τὴν ἱστορίαν, καὶ περὶ τῶν πρὸς τὴν ὁποίαν καθηκόντων πρέπει νὰ ἔχη καθαρωτάτην ἔννοιαν; Δὲν ἔχει καθήκοντα συζύγου, συντρόφου δηλ. καὶ βοηθοῦ καὶ συνοδοιπόρου τοῦ ἀνδρός της ἐν τῷ πλήρει θλίψεων καὶ δυσχερειῶν τούτῳ βίῳ, τὰ ὁποία μόνον καλῶς πεπαιδευμένη δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ; Δὲν ἔχει ἡ γυνὴ καθήκοντα μητρός, τὰ ὁποία εἶναι σπουδαιότατα καὶ ἱερώτατα καὶ τὰ ὁποία μόνον μεμορφωμένη δύναται νὰ ἐκτελέσῃ καλῶς; Πῶς; Ἐσκέφθητε τὸ μέγεθος τῆς ἐλαφρότητος, ὅταν ἰσχυρίζησθε, ὅτι ἡ γυνὴ εἶναι προωρισμένη μόνον, ἵνα ἀρέσῃ;

Καταδείξαντες ἐν τοῖς ἀνωτέρω τὸ ἄτοπον τῆς γνώμης τῶν περιφρονούντων ἢ μὴ ἐκτιμώντων τὴν ἐκπαιδεύσιν τῶν γυναικῶν, καταδείξαμεν

ἐμμέσως τὴν ἀξίαν τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐπλήξαμεν ἀσθενῶς τὸ ἐγκώμιον αὐτῆς. Ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις τῆς γυναικὸς εἶναι ἀναγκαιοτάτη καὶ ὅτι ἄνευ αὐτῆς εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἔθνων ὡς καὶ ἡ πρόοδος αὐτῶν. Διὰ ταῦτα αἰσθάνεται σήμερον βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην ἡλόκληρον τὸ ἔθνος ἡμῶν πρὸς τὸ Ἀρσακείον τὸ κυριώτατον τοῦτο ἴδρυμα τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν γυναικῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ συγχαίρει αὐτῷ ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι του. Ἡ χαρὰ αὕτη τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ εἶναι ἄδολος καὶ πλήρης, καθόσον μάλιστα εἶναι πεπεισμένον ὅτι ἐν τῷ Ἀρσακείῳ ἐδίδετο καὶ διδεται καὶ νῦν ἀνατροφή ὄντως χριστιανικὴ καὶ ἑλληνική. Ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία πάντοτε ἐτίματο ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, ὁ δὲ κυριος σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἦτο ἡ μόρφωσις καλῶν χριστιανῶν γυναικῶν. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα τῶν μαθητριῶν ἐτελοῦντο πάντοτε καὶ τελούνται ἀκριβέστατα, καὶ ἡ προσευχὴ συνοδεύει καὶ ἀγιάζει τὸν βίον τῶν μαθητριῶν ἀπὸ πρωῒς μέχρι ἐσπέρας γινομένη τακτικῶς καὶ κατὰ τὴν ἔγερσιν ἀπὸ τοῦ ὕπνου καὶ ἀρχομένων τῶν μαθημάτων καὶ κατὰ τὸ δεῖπνον καὶ κατὰ τὴν εἰς ὕπνον ἀπέλευσιν αὐτῶν, καὶ τὰς κυριακὰς καὶ ἑορτὰς ἐκκλησιάζονται τακτικώτατα αἱ μαθήτριαι ἐν τῷ ναῷ τῆς σχολῆς. Οὐδέποτε διὰ τοῦτο ἠκούσθη μαθήτρια τοῦ Ἀρσακείου ἀσεβοῦσα καὶ ὑβρίζουσα τὰ θεῖα. Τοῦναντίον διεκρίνοντο πάντοτε καὶ διακρίνονται αἱ μαθήτριαι αὐτοῦ ἐπὶ τῇ εὐσεβείᾳ αὐτῶν. Ἐπίσης καὶ ὁ ἑλληνικὸς χαρακτὴρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ἀρσακείου ἦτο πάντοτε καὶ εἶναι κατὰ δὴλος. Τὰ κατὰ καιροὺς συμβούλια μετὰ τῶν προέδρων αὐτῶν, αἱ διευθύντριαι, οἱ ἔφοροι, οἱ καθηγηταί, οἱ διδάσκαλοι καὶ αἱ διδασκαλίσαι τοῦ Ἀρσακείου πάντοτε οὐδέμιν περίστασιν παρέλειπον ἵνα ἐμπνέωσι τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας εἰς τὰς ἐκτρεφόμενας καὶ ἐκπαιδευόμενας ἐν αὐτῷ νέας. Τὰ ἔθνικα ἄξματα ἦσαν καὶ εἶναι ἡ τροφή καὶ ἡ τέρψις τῆν μαθητριῶν. Ἐν γένει τὸ πνεῦμα τῆς φιλοπατρίας πνέει ἐν παντὶ τῷ βίῳ τοῦ λαμπροῦ τούτου ἰδρύματος. Διὰ τὴν χριστιανικὴν λοιπὸν ταύτην καὶ ἑλληνικὴν ἀγωγὴν τὴν ἐν τῷ Ἀρσακείῳ διδομένην ἡ χαρὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐπὶ τῇ ἑορτῇ αὐτοῦ εἶναι δίκαιον νὰ ἦναι ἀμέριστος καὶ ἀνεπιφύλακτος.

Ἡ χαρὰ δὲ αὕτη ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ Ἀρσακείου δικαίως δὲν περιορίζεται μόνον ἐντὸς τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐκτείνεται καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, πανταχοῦ ὅπου ὑπάρχει ἑλληνισμὸς, διότι ὅσα ἀγαθὰ ἀπρηθμησάμεν ἀνωτέρω προσελθόντα ἐκ τοῦ Ἀρσακείου, δὲν περιορίσθησαν μόνον εἰς τοὺς ἐλευθέρους Ἕλληνας, ἀλλ' ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς τοὺς δούλους. Ἡ Ἀρσακείως ὑπῆρξε διὰ τοῦτο πάντοτε πανελληνιον κα-

θίδρυμα. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν οἰκογένεια τοῦ ἀπανταχοῦ ἑλληνισμοῦ δούλου καὶ ἐλευθέρου, ἥτις νὰ μὴ ὀφείλῃ τὴν ἐκπαίδευσιν μελῶν τῆς εἰς αὐτήν. Μέχρι πρὸ μικροῦ χρόνου τὰ σχολεῖα τῆς ἑλληνικῆς ἀνατολῆς ἐλάμβανον τὰς διδασκαλίσας τῶν ἐκ τοῦ Ἀρσακείου καὶ αἱ κόραι τῶν ἀπανταχοῦ ὁμογενῶν ἐν αὐτῷ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐλάμβανον τὴν ἀνωτέραν εὐπαιδευσίν των. Καὶ νῦν δὲ ὅτε προχωρησάσης τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως ἐν Τουρκίᾳ μετὰ τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν ἰδρῦθησαν καὶ ἐκεῖ ἀνώτερα παρθεναγωγεῖα καὶ διδασκαλεῖα διδασκαλισσῶν οὐκ ὀλίγαι νέαι ἐκ τῆς δούλης Ἑλλάδος ἐκπαιδεύονται ἐν τῷ Ἀρσακείῳ καὶ οὐκ ὀλίγαι ἀπόροτοι αὐτοῦ μεταβαίνουν εἰς τὴν ἀνατολὴν ἔτι καὶ νῦν ὡς διδασκαλίσαι καὶ διαδίδουσι τὰ ἑλληνικὰ φῶτα εἰς αὐτήν. Τὸ Ἀρσακείον ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην παρέσχεν ἀνυπολογίστους ὑπηρεσίας τῷ ἔθνει, ἡ δὲ ἑλληνικὴ κυβέρνησις μετὰ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἠσθάνθη τοῦτο πάντοτε καὶ ἀνεγνώρισε. Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον αἱ ὑπηρεσίαι αὐταὶ ὑπῆρξαν σπουδαῖαι, ὅτῳ διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν γυναικῶν εὐκολώτερον εἰσῆχθη πολλαχοῦ εἰς τὰς οἰκογενεῖας ἀλλογλώσσων ἑλληνικῶν χωρῶν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἥτις ἄνευ τοῦ μέσου τούτου θὰ ἔμενεν ἄγνωστος αὐταῖς ἐπὶ μεγίστη ἔθνικῇ ζημίᾳ. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὅπου ὑπῆρχεν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀλλ' ἐκινδύνευεν, ἐσώθη διὰ τῶν μαθητριῶν καὶ διδασκαλισσῶν τοῦ Ἀρσακείου. Χῶραι ἡλόκληροι κατὰ ταῦτα ἤθελον ἀπαλλοτριωθῆ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἄνευ τῶν τροφίμων τοῦ Ἀρσακείου τῶν κατ' ἔτος ἐπὶ πεντηκονταετηρίδα ἤδη διασπειρομένων εἰς τὴν ἀνατολὴν ὡς διδασκαλισσῶν καὶ μητέρων. Διὰ πάντα τὰ ἀνωτέρω τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ ἀπανταχοῦ ἑλληνισμὸς ἐλευθέρως καὶ δούλος εὐγνωμονῶν συγχαίρει τῷ Ἀρσακείῳ.

Ναὶ! Χαῖρε, ὦ Ἀρσακείος Σχολή! Πανηγύρισον τὴν πεντηκονταετηρίδα τοῦ βίου σου χαίρουσα μετὰ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι προσήνεγκας κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τὰς μεγίστας ἐκδουλεύσεις εἰς τὸ ἔθνος. Ἡ ἐκπαίδευσις τῆς νεωτέρας ἑλληνίδος εἶναι ἔργον σου, ἐφ' ᾧ δύνασαι νὰ καυχᾶσαι. Τὸ ἀπανταχοῦ ἔθνος διὰ τοῦτο ἐπικροτεῖ εἰς τὴν πανηγυρίν σου, αἱ δὲ εὐλογίαι τοῦ πανελληνίου τὴν ἡμέραν ταύτην σὲ καλύπτουσιν. Εἶθε ἡ θεῖα Πρόνοια νὰ σὲ ἔχῃ πάντοτε ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς. Εὐχαρίστησον τὸν Θεόν, διότι σὲ ἤξωσε καὶ σὲ ἰκάνωσε ἵνα ἐργασθῆς μέχρι τοῦδε τοσοῦτον ὀφελίμως, καὶ παρακαλεσον τὸν Παντοδύναμον καὶ Πανάγαθον νὰ σὲ ἐνισχύσῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπὶ ἐκκονταετηρίδας νὰ ἐξακολουθήσῃς τὸ ὑψηλὸν ἔργον σου πρὸς δόξαν τοῦ ἑλληνισμοῦ!

Α. ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ.